

คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ:
กำหนดดอกเบี้ยในราคาใช้แทนรถยนต์ที่เช่าซื้อ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิชา ภักดีคง
พลีษฐ์ อันทรินทร์

คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ: กำหนดดอกเบี้ยในราคาใช้แทนรถยนต์ที่เช่าซื้อ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิชา ปักดีคง*

Assistant Professor Dr.Monticha Pakdeekong

พลิชฐ์ อันทรินทร์**

Pasit Untharin

ตามธรรมดาที่เจ้าของทรัพย์สินคงไว้ซึ่งสิทธิในการจำหน่ายทรัพย์สินของตนอย่างไรก็ได้ หรือแม้จะก่อนิติสัมพันธ์เหนือทรัพย์สินด้วยการนำทรัพย์สินของตนออกให้บุคคลอื่นเช่าซื้อก็ยังย่อมทำได้ การทำสัญญาเช่าซื้อที่ยังประโยชน์แก่ผู้เช่าซื้อสำหรับการผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเป็นงวดๆ ในขณะที่ตนได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินและมีโอกาสได้ไปซึ่งสิทธิในทรัพย์สินนั้น ผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่นอกจากจะได้รับค่าเช่าเป็นการตอบแทนจนกว่าผู้เช่าซื้อได้ชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วน ผู้ให้เช่าซื้อคงไว้ซึ่งสิทธิในการได้มาซึ่งดอกเบี้ยเช่าซื้อหรือผลประโยชน์สำหรับเงินจำนวนดังกล่าวอีกด้วย¹ ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ สัญญาเช่าซื้อจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ไม่จำกัดเพียงเฉพาะการทำสัญญาเช่าซื้อระหว่างเอกชนกับเอกชนเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงการประกอบกิจการค้าที่ผู้ประกอบการธุรกิจ (โดยมากมักเป็นบริษัทไฟแนนซ์) นำทรัพย์สินออกให้ผู้บริโภคเช่าซื้อ โดยเฉพาะการเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ดังจะเห็นได้จากประกาศคณะกรรมการ

* อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง; น.บ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เกียรตินิยมอันดับสอง); น.ม. สาขากฎหมายธุรกิจ (หลักสูตรนานาชาติ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; น.ด. (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. E-mail: monticha.p@ru.ac.th

Lecturer in Law at Faculty of Law, Ramkhamhaeng University; LL.B. ChiangMai University (Second honor); LL.M. in Business Law (International Program) Chulalongkorn University; LL.D. (International Program) Ramkhamhaeng University.

** อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด; น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง; น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแพ่งเนติบัณฑิตยสภา. E-mail: mr.pasit.u@gmail.com

Public Prosecutor attached to the Office of the Attorney General; LL.B. Ramkhamhaeng University; Barrister at Law at Thai Bar Under the Royal Patronage.

¹ ไพฑูริย์ เอกจริยกร, คำอธิบายเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ, พิมพ์ครั้งที่ 14 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), หน้า 253-254.

ว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2561² ที่กำหนดหลักเกณฑ์และสาระสำคัญสำหรับธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ไว้เพื่อให้ผู้บริโภคในฐานะผู้เช่าซื้อได้รับความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น เพิ่มเติมจากหลักการเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แม้กระนั้น การฟ้องร้องต่อศาลขอให้พิพากษาบังคับตามสัญญาเช่าซื้อก็ยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก เห็นได้จากสถิติคดีเช่าซื้อรถยนต์ระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม ในปี พ.ศ.2564 อยู่ที่ 16,431 คดี ถึงแม้จะลดลงจากปี พ.ศ.2563 ไปกว่าร้อยละ 30 จากเดิมที่มีจำนวน 23,505 คดีก็ตาม³ หนึ่งในประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีเช่าซื้อ คือการเลิกสัญญาเพราะผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ กล่าวคือ เมื่อผู้เช่าซื้อ (ผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติดๆ กันหรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 วรรคหนึ่ง หรือผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อรายงวดสามงวดติดๆ กัน และผู้ให้เช่าซื้อมีหนังสือบอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ใช้เงินรายงวดที่ค้างชำระนั้น ภายในเวลาอย่างน้อยสามสัปดาห์แล้ว แต่ผู้เช่าซื้อกลับละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ทั้งนี้ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2561 ข้อ 4 (4) หรือกรณีอื่นใด) จนเป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญา ส่งผลให้สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุด ผู้ให้เช่าซื้อในฐานะเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบทรัพย์สินรวมถึงมีสิทธิติดตามเอาทรัพย์สินของตนคืนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336

ข้อเท็จจริงมีปัญหาให้ต้องพิจารณาว่าถ้าผู้เช่าซื้อไม่ได้ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อ จนเป็นเหตุให้ผู้ให้เช่าซื้อใช้สิทธิร้องขอต่อศาลขอให้พิพากษาบังคับให้ผู้เช่าซื้อส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อกลับคืน ถ้าผู้เช่าซื้อไม่อาจส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อได้ ต่อกรณีดังกล่าว ศาลจะพิพากษาให้ผู้เช่าซื้อนำเงินใช้ราคาแก่ผู้ให้เช่าซื้อแทน จะเห็นได้จากแนวคำพิพากษาฎีกาที่มีมาแต่เดิมว่า การใช้ราคาทดแทนการคืนทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งสัญญาเช่าซื้อ เป็นกรณีที่คำพิพากษาได้กำหนดขั้นตอนการชำระหนี้ไว้เป็นลำดับแล้ว เพราะผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษามิได้ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนผู้ให้เช่าซื้อก่อนเป็นลำดับแรก หากคืนไม่ได้จึงให้ใช้ราคาแทน เนื่องจากมิใช่การอันมี

² “ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561,” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 35 ง (16 กุมภาพันธ์ 2561): 11.

³ สื่อศาล, สถิติคดีเช่าซื้อรถยนต์ เดือนมกราคม - มีนาคม ย้อนหลัง 5 ปี [Online], available URL: <https://www.facebook.com/pr.coj/posts/790576581644338/>, 2564 (พฤษภาคม 22).

กำหนดพึงกระทำเพื่อชำระหนี้มีหลายอย่าง ซึ่งลูกหนี้มีสิทธิที่จะเลือกกระทำเพียงการใดการหนึ่ง แต่อย่างใดได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 198 (คำพิพากษาฎีกาที่ 5714/2562) ด้วยเหตุนี้ กรณีจึงไม่แน่นอนว่าหนี้ที่จะบังคับให้ใช้ราคาแทนการส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อจะมีหรือไม่ เมื่อเป็นหนี้ที่ไม่อาจกำหนดได้โดยแน่นอน ย่อมไม่อาจกำหนดดอกเบี้ยในส่วนของการใช้แทนได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 10346/2559)

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อปี พ.ศ.2563 ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ได้มีคำวินิจฉัยต่างไปจากเดิม ดังนี้ “การที่ศาลวินิจฉัยให้จำเลยที่ 1 ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคาแทนนั้น เป็นกรณีที่หากจำเลยที่ 1 ไม่ส่งมอบรถยนต์ดังกล่าวคืนแก่โจทก์ จำเลยที่ 1 ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์เพื่อราคาวัตถุอันไม่อาจส่งมอบได้เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกิดขึ้นระหว่างผิदनัด โจทก์จึงมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในเงินจำนวนดังกล่าวได้ตั้งแต่วันที่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกะประมาณราคาดังกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 225 แต่ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่า เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกะประมาณราคาอันหมายถึงเวลาที่ไม่สามารถส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อเกิดขึ้นเมื่อใด จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยในราคาใช้แทนนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาอันเป็นวันที่ศาลกำหนดราคาใช้แทนให้ และราคาใช้แทนนี้เป็นหนี้เงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิदनัดร้อยละเจ็ดถึงต่อปี โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ของราคาใช้แทน 400,000 บาท นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์”⁴

จะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 8818/2563 ข้างต้นซึ่งศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยไว้อย่างน่าสนใจในสองประเด็น ได้แก่

ประการแรก เมื่อผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ให้เช่าซื้อเพื่อราคาวัตถุอันไม่อาจส่งมอบได้เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกิดขึ้นระหว่างผิदनัด ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยในราคาใช้แทนแก่ผู้ให้เช่าซื้อด้วย โดยผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกดอกเบี้ยในจำนวนที่จะต้องใช้เป็นค่าสินไหมทดแทนคิดตั้งแต่วันที่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกะประมาณราคาดังกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 225 แต่เนื่องจากไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า เวลาอัน

⁴ ศูนย์นิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8818/2563 (ประชุมใหญ่) ประเด็น: เช่าซื้อ การคิดดอกเบี้ยจากราคาใช้แทน [Online], available URL: <https://thth.facebook.com/tulawcenter.org/posts/3857631644273663/>, 2564 (พฤษภาคม 22).

เป็นฐานที่ตั้งแห่งการกะประมาณราคาอันหมายถึงเวลาที่ไม่สามารถส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อเกิดขึ้นเมื่อใดศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ได้กำหนดให้วันที่ศาลมีคำพิพากษาซึ่งเป็นวันที่ศาลกำหนดราคาใช้แทนเป็นเวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกะประมาณราคา

ประการถัดมา ความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อในดอกเบี้ยอันเนื่องมาจากการผิดนัด ซึ่งถือเป็นค่าสินไหมทดแทน⁵ หรือที่ปรากฏในคำพิพากษาเรียกว่า ราคาใช้แทน ราคาใช้แทนนั้นถือเป็นหนี้เงินเมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ชำระหนี้เงินดังกล่าว ผู้ให้เช่าซื้อในฐานะเจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิได้รับดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยในคดีนี้โดยกำหนดให้หนี้เช่าซื้อผิดนัดเรียกดอกเบี้ยได้ตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาจนกว่าผู้เช่าซื้อจะชำระเสร็จสิ้น

ข้อที่ควรขบคิดเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยในหนี้เช่าซื้อผิดนัดในปี พ.ศ.2564 มีความแตกต่างไปจากเดิม สำหรับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันกับคำพิพากษาฎีกาที่ 8818/2563 ข้างต้นเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 ได้ปรับเปลี่ยนไปตามกฎหมายที่แก้ไขใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และสภาพเศรษฐกิจ โดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564⁶ มาตรา 4⁷ ได้ยกเลิกความในมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกำหนดให้หนี้เงินนั้น สามารถคิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดใน

⁵ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2563), หน้า 143.

⁶“พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564,” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนที่ 26 ก (10 เมษายน 2564): 1.

⁷พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564, มาตรา 4 “ให้ยกเลิกความในมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 224 หนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตราสองด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกจากนั้น ให้พิสูจน์ได้.”

อัตราที่กำหนดตามมาตรา 7⁸ (คือให้ใช้อัตราร้อยละ 3 ต่อปี) บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ 2 ต่อปี จะเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยผิวนัดได้ปรับลดจากเดิมที่ร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นอัตราร้อยละ 5 ต่อปี⁹

⁸ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2564, มาตรา 3 “ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 7 ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมาย อันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี

อัตราตามวรรคหนึ่งอาจปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศ ได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา โดยปกติให้กระทรวงการคลังพิจารณาทบทวนทุกสามปีให้ใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์.”

⁹ ทำเนียบรัฐบาล, รวดเร็ว! พ.ร.ก. ลดดอกเบี้ยผิวนัด และพ.ร.ก. ขอฟท์โลนช่วยผู้ประกอบการ 3.5 แสนล้าน มีผลบังคับใช้แล้ว [Online], available URL: https://www.thaigov.go.th/news/contents/ministry_details/40887,2564 (พฤษภาคม 23).

บรรณานุกรม

- ทำเนียบรัฐบาล. รวดเร็ว! พ.ร.ก. ลดดอกเบี้ยผิดนัด และพ.ร.ก. ซอฟท์โลนช่วยผู้ประกอบการ 3.5 แสนล้าน มีผลบังคับใช้แล้ว. [Online], Available URL: https://www.thaigov.go.th/news/contents/ministry_details/40887,2564 (พฤษภาคม 23).
- “ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2561.” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 35 ง (16 กุมภาพันธ์ 2561): 11.
- ไพฑูริย์ เอกจริยกร. คำอธิบายเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2563.
- “พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564.” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนที่ 26 ก (10 เมษายน 2564): 1.
- ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.
- ศูนย์นิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8818/2563 (ประชุมใหญ่) ประเด็น : เช่าซื้อ การคิดดอกเบี้ยจากราคาใช้แทน [Online]. Available URL: <https://thth.facebook.com/tulawcenter.org/posts/3857631644273663/>, 2564 (พฤษภาคม 22).
- สื่อศาล, สถิติคดีเช่าซื้อรถยนต์ เดือนมกราคม - มีนาคม ย้อนหลัง 5 ปี [Online]. Available URL: <https://www.facebook.com/pr.coj/posts/790576581644338/>, 2564 (พฤษภาคม 22).